

ENDÜLÜS’TE KÖLE KADINLARIN TOPLUMSAL HAYATA KATILIMININ BİR ARADA YAŞAMA TECRÜBESİNE YANSIMALARI

*Araştırma Görevlisi Fatma Merve Çınar,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
fmcinar@ankara.edu.tr*

Anahtar kelimeler: Endülüs, Kadın, Köle, Cariye, İslam Tarihi.

711 yılında Tarık b. Ziyâd komutasındaki fetih ordusunun girişiyle başlayan Müslümanların İber Yarımadası’ndaki siyasî varlığı, Gırnata Nasrî Sultanlığı’nın 1492’deki yıkılışına kadar sürmüştür; fakat Müslüman nüfus, 1609’daki *Büyük Sürgün*’e dek bu coğrafyada yaşamaya devam etmiştir. Hatta bu tarihten sonra da bölgede din değiştirerek, kültür ve geleneklerinden koparılan Müslümanların (*Moriskolar*) varlığından söz etmek mümkündür.

Endülüs’te Müslümanların siyasî hâkimiyetinin var olduğu, sekiz asrı aşkın bu oldukça uzun zaman dilimi, aynı zamanda Endülüs kültür ve medeniyetinin kalıcılığını da göstermektedir. Yaşanan politik çalkantılar ve yıkımlar, kaybedilen topraklar, bölgenin sık sık maruz kaldığı isyan, işgal ve çalkantılara rağmen, bünyesinde barındırdığı farklılıklar sayesinde gelişen ve çeşitlenen Endülüs medeniyeti, her yönüyle incelenmesi gereken bir hazine olarak karşımızda durmaktadır. Bahsi geçen farklılıklar, ırk, din ve dil ile ilgili olduğu kadar, sosyal sınıf çeşitliliğiyle de alâkalıdır.

Bu sosyal sınıf çeşitliliği içerisinde, Endülüslü kadınların da kendilerine has bir konumu bulunmaktadır. Zira farklı ırk, din, dil ve mezhepten kadınlar, farklı sosyal statülerde Endülüs sara-yına girmişler; ilmî faaliyetler yürütmüşler ve sanatla uğraşmış-lardır. Endülüslü kadınlar arasında, toplumsal hayatta görünür-lüğü en fazla olan sosyal zümre de köleler olmuştur. Günümüz-den ortaçağa bakıldığında bu durum her ne kadar bir tezatlık içe-riyor gibi görünse de, özel hayatın mahremiyeti ve tabakalarda yükseldikçe sosyal hayatla bağın azalması sebebiyle köle kadın-ların toplumsal faaliyetlere katılımı, görünürlüğü ve haliyle kay-naklardaki varlıkları da çoğalmıştır.

İber Yarımadası'nın çok dinli ve çok ırklı toplum yapısı, özellikle günümüz İspanya'sının kuzey bölgelerinden ve doğu Avrupa'dan getirilen farklı ırklardan kölelerin Endülüs paza-rında satılması, bölgeyi köle ticareti açısından önemli bir nok-taya taşımıştır. Farklılıkların buluşma noktası özelliğini tetikle-yen bu durum, şüphesiz kadınların –bilhassa kölelerin- toplum-sal hayata katılımında da derin etkiler bırakmıştır.

Bu tebliğde, bir arada yaşama tecrübesini *convivencia* ile kavramlaştıracak denli içselleştirmiş Endülüs'te, sosyal hayatın aktığı düzlemde, ırk, din ve dil açısından çeşitlilik gösteren köle kadınların etkinliği üzerinde durulacak; sınıfsal farkların birlikte yaşama olumlu olumsuz etkileri değerlendirilecek ve kaynaklar-dan hareketle örneklendirilecektir.